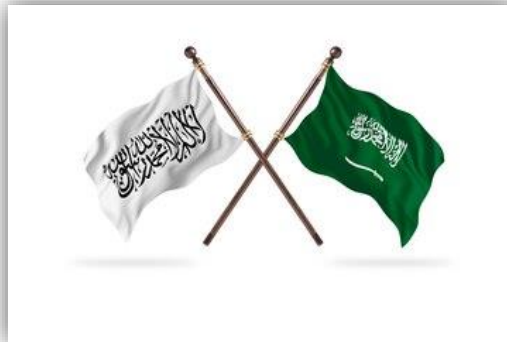

تحليل هفته

گڼه: 472

(23 - 29 حمل 1404 هـ ش)

د افغانستان اسلامي امارت او سعودي عربستان اړیکو ته کتنه

دا نشریه د افغانستان او سیمې د مهمو سیاسي، امنیتي، اقتصادي او ټولنیزو پېښو د تحلیل اوونیزه خپرونه ده چې د ستراتيژيکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز له لوري په پښتو، دري، انګلیسي او عربي ژبو چمتو کېږي او خپرېږي.

په دې ګڼه کې لولئ:

- د افغانستان اسلامي امارت او سعودي عربستان اړیکو ته کتنه 3
- د اسلامي امارت او سعودي عربستان د اړیکو تاریخ 3
- د اسلامي امارت د پاملرنې په موخه د ریاض له لوري مثبت سیګنالونه لېږل 4
- د ریاض سیګنالونو ته د اسلامي امارت مثبت ځواب 5
- د کابل او ریاض ترمنځ د اړیکو د بیا پیل لپاره دوه اړخیزې لېوالتیاوې 5
- د کابل او ریاض ترمنځ د اړیکو کورنۍ او سیمه ییز پایلې 7
- پایله 7
- وړاندیزونه 8
- سرچینې 9

د افغانستان اسلامي امارت او سعودي عربستان اړیکو ته کتنه

سریزه

په دې وروستیو کې سعودي عربستان ته موږ د اسلامي امارت د دوو لوړ پوړو چارواکو د سفرونو شاهدان وو، چې لومړی د اسلامي امارت د مهمو مشرانو او د کورنیو چارو د وزیر خلیفه سراج الدین حقاني او د بهرنیو چارو د وزیر مولوي امیر خان متقي سفرونه وو. که څه هم د دې سفرونو اصلي دلیل د عمرې ادا کول بلل شوي وو، خو له بلې زاوېې چې سعودي عربستان په دې وروستیو کې کابل کې خپل سفارت بیا پرانېست، دې قضیه کې نورې زاوېې لیدل کیدی شي. په ځانګړې ډول د اسلامي امارت له واک ته له رسېدو راهیسې، د دواړو هېوادونو په اړیکو کې سره فضا حاکمه وه، تر دې چې سعودي عربستان په کابل کې خپل سفارت وتړلو او له بلې خوا، اسلامي امارت هغه هېواد ته ډېره پاملرنه ونه کړه، خو په دې وروستیو کې داسې لیدل کېږي چې دواړه خواوو د اړیکو د ټینګولو او پراخولو هوډ لري، چې دا په کابل کې د سعودي عربستان د سفارت د بیا پرانستلو او د اسلامي امارت د دوو لوړ پوړو چارواکو، لومړی د کورنیو چارو وزیر او بیا د بهرنیو چارو وزیر، سعودي عربستان ته د سفر په جریان کې په څرګنده توګه لیدل کیدی شي. اساسي پوښتنه دا ده چې د دواړو خواوو ترمنځ په اړیکو کې دا بدلون کوم مسایل په ګوته کوي؟ یا هغه څه دي چې دواړه خواوې د ښو اړیکو لرلو ته لیواله کوي؟ داسې ښکاري چې ډېرې داسې مسلې شته چې دواړه خواوې د نږدې اړیکو د رامنځته کولو لپاره لیواله کوي، چې په دې تحلیل کې به پرې بحث وشي، خو مخکې له دې چې هغوی ته پام وشي، اړینه ده چې د دواړو خواوو ترمنځ د اړیکو تاریخ ته وګورو او د دواړو خواوو ترمنځ د اړیکو د سپېدو تر ټولو مهم لاملونه وڅېړو.

د اسلامي امارت او سعودي عربستان د اړیکو تاریخ

کله چې د ۱۹۹۰ لسیزې په نیمایي کې، سعودي عربستان د مجاهدینو ډلو ترمنځ د کورنیو جګړو له پیله چې د جهاد پرمهال یې بریالیتوب د سعودي عربستان د پراخ ملاتړ او مرستې له امله و، مایوسه او نا امیده شو، چې ډیر تمایل یې ورته نه ښود. د طالبانو غورځنګ د ملا محمد عمر مجاهد په مشرۍ راڅرګند شو. د افغانستان په جنوبي ولایتونو کې د شخړو ډلو په له منځه وړلو کې د طالبانو چټک بریالیتوبونه او د افغانستان نورو برخو ته، په ځانګړې توګه کابل ته د دوی چټک پرمختګونو، د سعودي عربستان پام ځانته راواړاوه او له هغه هېواد څخه یې ملاتړ ترلاسه کړ. د کابل له نیولو او د اسلامي امارت له جوړېدو وروسته، سعودي عربستان، د دوو نورو هېوادونو، متحده عربي اماراتو او پاکستان سره یوځای، په رسمیت وپیژندل، چې دا د اسلامي امارت لپاره د سعودي عربستان د چټک، مستقیم او رسمي ملاتړ اعلانولو معنی درلوده. د اسلامي امارت او سعودي عربستان ترمنځ اړیکې په دې ډول دوام درلود تر هغه چې د سپتمبر د یوولسمې پیښه رامنځته شوه او د امریکا له خوا پر افغانستان د یرغل سره، سعودي عربستان خپلې اړیکې او تعاملات

په بشپړه توګه له اسلامي امارت سره پرې کړل. د اسلامي امارت له ښکېدو او د جمهوري نظام له جوړېدو وروسته، سعودي عربستان له نوي حکومت سره اړیکې ټینګې کړې. په افغانستان کې د امریکا او د هغه د ملاتړي حکومت د شتون پر وړاندې د اسلامي امارت د مبارزې په دوو لسیزو کې، سعودي عربستان د امریکا او موجوده افغان حکومت ترڅنګ ولاړ و او له اسلامي امارت سره یې هیڅ ډول تعامل نه درلود. په ځینو مواردو کې، حتی یې پر وړاندې اقدامات هم وکړل، چې تر ټولو مهم یې د اسلامي عالمانو د غونډې کوربه توب و چې په افغانستان کې جګړه حرامه وبلله، "یو داسې عمل چې طالبان یې ډېر په غوسه کړل."¹ له افغانستان څخه د امریکا له وتلو او د اسلامي امارت د بیا راڅرګندېدو وروسته، داسې انګیرل کېده چې د اسلامي امارت په لومړۍ دوره کې د دواړو خواوو ترمنځ د ښو اړیکو تاریخ ته په کتو سره، د دوی ترمنځ اړیکې به بیاځلي پیل شي، خو برعکس، د سعودي عربستان او اسلامي امارت ترمنځ په اړیکو کې سړه فضا حاکمه شوه. تر دې چې ریاض هڅه وکړه چې د ۳۰ میلیون ډالرو مرستې بېسته په تخصیص سره اسلامي امارت راضي کړي، خو دې اقدام هم د اسلامي امارت په بهرني سیاست کې د سعودي عربستان د دریځ په ښه کولو کې پاتې راغی. ډېر احتمال شته چې د اسلامي امارت له خوا سعودي عربستان ته د سمې پاملرنې نشتوالي ریاض د ۱۴۰۱ کال په وروستیو کې د امنیتي ګواښونو په پلمه په کابل کې خپل سفارت وتاړه.²

د اسلامي امارت د پاملرنې په موخه د ریاض له لوري مثبت سیګنالونه لېږل

د سعودي عربستان په ګډون د ډیرو هیوادونو د تمو خلاف، په افغانستان کې اسلامي امارت د چارو واګې بیرته په لاس کې واخیستې او په زیاتیدونکي توګه یې په افغانستان کې خپل حاکمیت پیاوړی کړ او د سیمې له هېوادونو سره یې اړیکې پراخې کړې، چې ځینې یې د سعودي عربستان جدي سیالان هم دي، له همدې امله، ریاض د اسلامی امارات سره د خپلو اړیکو د بیا رغولو لپاره کار وکړ. البته، ریاض، لکه د نورو هېوادونو په څیر، د اسلامي امارت په لور د ګامونو په پورته کولو کې محتاط چلند کوي، خو د اړیکو د ټینګولو لپاره د خپلې ارادې او لیوالتیا ښودلو لپاره، محمد بن سلمان، ملا محمد یعقوب مجاهد ته د حج د مراسمو په جریان کې د یوې ځانګړې میلمستیا بلنه ورکړه او په رسمي ډول یې د اسلامي حکومتونو د نورو چارواکو سره یوځای هرکلی وکړ.³ که څه هم دا هرکلی د حج د مراسمو په جریان کې وشو، خو دا عمل د دې څرګندې نښې په توګه تعبیر کیدی شي چې ریاض د اسلامي امارت سره نږدې اړیکو ته چمتو دی. د ریاض لخوا د اسلامي امارت سره د نږدې کېدو لپاره یو بل لوی او مهم اقدام په کابل کې د خپل سفارت بیا پرانیستل وو، چې د ۱۴۰۳ کال په وروستیو کې ترسره شو.⁴ په دې اقدام سره، ریاض په څرګنده توګه وښودله چې نه غواړي د هغو هېوادونو له کاروان څخه وروسته پاتې شي چې له اسلامي امارت سره نږدې اړیکې لري او تعامل کوي. سربېره پردې، په کابل کې د سعودي سفارت د بیا پرانېستلو په اړه د خپرې شوې اعلامیې لهجه ښيي چې ریاض په افغانستان کې خپل فعالیتونه جامع او پراخ تعریف کړي دي، لکه څنګه چې په اعلامیه کې ویل شوي: "د سعودي عربستان د شاهي حکومت د غوښتنې پر بنسټ چې د افغانستان وروڼو خلکو ته ټول

خدمات وړاندې کړي، پرېکړه شوې چې په کابل کې د سعودي عربستان د شاهي دولت نمایندګۍ به د دسمبر له ۲۲مې څخه خپل کار بيا پيل کړي.⁵

د رياض سيګنالونو ته د اسلامي امارت مثبت ځواب

که څه هم د اسلامي امارت له خوا د افغانستان د کنټرول له ترلاسه کولو وروسته، د دې هېواد د چارواکو لپاره د حج د مراسمو لپاره سعودي عربستان ته سفر کول معمول ګڼل کېږي، خو د اسلامي امارت د دوو لوړ پوړو چارواکو سفر د رياض د سيګنالونو په وړاندې د مثبت غبرګون په توګه ليدل کيدی شي. نو، په کابل کې د سعودي سفارت له بيا پرانېستلو وروسته، د اسلامي امارت يو له مهمو مشرانو او د کورنيو چارو سرپرست وزير خليفه سراج الدين حقاني، د ۱۴۰۳ هـ.ش کال د دلو په مياشت کې يعنې د سعودي د سفارت بيا پرانېست يوه مياشت وروسته دغه هېواد ته سفر وکړ. که څه هم خليفه سراج الدين حقاني هم د هغه کال په پسرلي کې د عمرې د ادا کولو لپاره سعودي عربستان ته سفر کړی و، خو دا سفر د دواړو هېوادونو ترمنځ د اړيکو د پياوړتيا لپاره ګڼل کيدی شي. د حقاني له سفر وروسته، امير خان متقي ۱۴۰۴ کال سعودي عربستان ته په سفر سره پيل کړ. سره له دې چې د دې سفر موخه د عمرې ادا کول وو، خو د هغې له شرايطو څخه دا څرګنده شوه چې نور اهداف، لکه د کابل او رياض ترمنځ د اړيکو پياوړتيا، هم د پاملرنې وړ وه. د رسمي سرچينو په وينا، د دې سفر موخه د دوه اړخيزو اړيکو پياوړتيا، د اقتصادي همکاريو د شرايطو څېړنه، په سعودي عربستان کې د افغان کډوالو د وضعیت څېړنه او د سيمه ييزو مسلو او اسلامي نړۍ په اړه د نظرونو تبادله وه.⁶ د دواړو هېوادونو ترمنځ د اړيکو په پياوړتيا کې د دې سفر اهميت دومره و چې امير خان متقي ته د سعودي چارواکو لخوا په لوړه کچه د پراخو مراسمو سره هرکلی وويل شو. د لوړې کچې رسمي چارې او هغه مسايل چې امير خان متقي يې د خبرو اترو لپاره سعودي عربستان ته ننوتلی، دا په ګوته کوي چې دواړه خواوې ليواله دي چې هغه سره فضا ګرمه کړي چې په تېرو دريو کلونو کې د دوي په اړيکو کې موجوده وه او په رسمي کچه تعامل ته وده ورکړي.

د کابل او رياض ترمنځ د اړيکو د بيا پيل لپاره دوه اړخيزې لېوالتياوې

الف: د کابل ليوالتيا

د اسلامي امارت لپاره، له سعودي عربستان سره ښې اړيکې او پراخ تعامل په څو اړخونو کې اړين او ضروري دی. لومړی، د اسلامي امارت لپاره، د يو نوي حکومت په توګه، دا اړينه ده چې د ټولو هيوادونو سره خپلې اړيکې خوندي کړي ترڅو په نړيواله کچه په رسميت وپيژندل شي، په ځانګړې توګه د سعودي عربستان په څير هېواد، چې د اسلامي امارت په رسميت پيژندلو کې خورا اغيزمن کيدی شي، ځکه چې سعودي عربستان، د اسلامي نړۍ يو له مهمو هېوادونو څخه دی، چې د اسلامي کنفرانس په سازمان کې هم ډير

نفوذ لري، کولی شي د اسلامي امارت د نړيوال رسميت پيژندلو پروسې په گړندي کولو کې خورا اغيزمن وي. دوهمه مسئله دا ده چې سعودي عربستان د ډيرو افغان کارگرانو لپاره کوربه دی چې په وروستيو کلونو کې په بشپړه توگه له پامه غورځول شوي دي. اسلامي امارت کولی شي په دې برخه کې له رامنځته شويو فرصتونو څخه گټه پورته کړي او سربيره پردې، په سعودي عربستان کې د ميشتو افغان کارگرانو وضعیت ته په پام سره، د دواړو خواوو ترمنځ د نورو تړونونو د لاسليکولو هڅه وکړي ترڅو نور افغان کارگران سعودي عربستان ته واستول شي. بله مسئله اقتصاد دی. لکه څنگه چې افغانستان د سعودي عربستان لپاره په اقتصادي لحاظ خورا زړه راښکونکی دی، په دې برخه کې د افغانستان لپاره فرصتونه هم شته. د خپلو سترو اقتصادي فرصتونو د تحقق لپاره، افغانستان د لوړ ظرفيت لرونکو هېوادونو پاملرنې ته اړتيا لري. ځکه چې دا سعودي عربستان جذبي، او دا د هغه سره نږدې تعامل ته اړتيا لري. له بلې خوا، اسلامي امارت، چې يو له مهمو پالیسيو څخه يې د بهرنۍ پانگونې جذب او راجلبول دي، له سعودي عربستان سره د اړيکو او نږدې اړيکو ساتلو ته اړتيا لري. په پای کې، يوه بله مهمه مسئله دا ده چې په نړيوالو او سيمه ييزو معاملو او معادلو کې د سعودي عربستان لوړ مقام ته په پام سره، په ځانگړې توگه هغه گرمې اړيکې چې رياض يې له لويديځو هېوادونو، په ځانگړې توگه د امريکا متحده ايالاتو سره لري، دا هېواد کولی شي د اسلامي امارت او لويديځ ترمنځ د يوې ښې لارې او منځگړې په توگه کار وکړي. سعودي عربستان کولی شي د اسلامي امارت په وړاندې د لويديځو هېوادونو، په ځانگړې توگه د متحده ايالاتو د چلند په بدلولو کې خورا ښه رول ولوبوي، او دا به هغه وخت ترلاسه شي کله چې کابل له رياض سره گرمې او نږدې اړيکې ولري.

ب: د رياض لېوالتيا

که څه هم د دې مقالې عمومي نظر دا دی چې اسلامي امارت، د شته ستونزو په پام کې نيولو سره، په پيل کې د رياض سره د نږدې اړيکو د ټينگولو لپاره ډيره لېوالتيا نه درلوده، دا د سعودي عربستان سره د دښمني په مانا تعبير کيدای نه شي، يا دا چې اسلامي امارت له هغه هېواد سره د ښو اړيکو مفکوره پرېښوده. بلکې دا په دې مانا ده چې اسلامي امارت ظاهراً لومړی گام رياض ته پرېښود. د اسلامي امارت سره د اړيکو پرې کولو په تېرو دوو کلونو کې د رياض عمومي ارزونه دا وه چې دغه هېواد نشي کولی په سيمه کې خپل ځينې سياسي او اقتصادي اهداف د افغانستان څخه لرې پاتې کېدو سره ترلاسه کړي. سعودي عربستان، چې په سيمه کې د يو له مهمو قدرتونو څخه دی، د دې حقيقت په اړه اندېښمن دی چې منځنی ختيځ او ټوله اسلامي نړۍ په ډيرو مسلو کې ښکيل دي، چې ځينې يې خورا مهم دي چې د افغانستان سره د نږدې کيدو پرته به ممکن نه وي. په دې اړه، څو محوړونه وړاندیز کيدی شي. لومړی محور د سيالۍ ډول دی چې سعودي عربستان يې د ايران، قطر، ترکيې او حتی متحده عربي اماراتو په څېر هېوادونو سره لري. که څه هم پورته ذکر شوي ټول هېوادونه له اسلامي امارت سره نږدې او گرمې اړيکې او تعاملات لري، خو سعودي عربستان د دې کاروان څخه شاته پاتې و او دا د سعودي عربستان په بهرني سياست کې غير فعاليتوب او د

افغانستان په اړه د سیمه ییزو معاملو او معادلو څخه د واټن معنی لري. له همدې امله، سعودي عربستان اړ شو چې له اسلامي اماراتو سره نږدې اړیکې ټینګې کړي ترڅو یو ځل بیا د افغانستان په چارو کې یو مهم ځواک او لوبغاړی شي. **بله برخه** اقتصادي مسایل دي. که څه هم سعودي عربستان په نړیواله کچه د اقتصادي مسلو په اړه د لویدیځو قدرتونو سره د اړیکو ټینګولو ته ډیر لیاواله دی، خو دا هېواد نشي کولی هغه اقتصادي ګټې له پامه وغورځوي چې په سیمه ییزه کچه، په ځانګړې توګه په مرکزي آسیا او سویلي آسیا کې پرتې دي. د دې مسلې اهمیت په عمده توګه له دې حقیقت څخه سرچینه اخلي چې په افغانستان کې د یو باثباته حکومت رامنځته کېدو د لویو سیمه ییزو اقتصادي پروژو پلي کولو ته لاره هواره کړې ده. له همدې امله، په دومره لوی اقتصادي ځای کې د ونډې اخېستلو لپاره، سعودي عربستان دا اړینه وګڼله چې لومړی په افغانستان کې له موجوده حکومت سره مثبت تعاملات ولري.

د کابل او ریاض ترمنځ د اړیکو کورنۍ او سیمه ییز پایلې

یقینا، د افغانستان شرایطو ته په پام سره، د کابل څخه د ریاض واټن او نږدېوالی په افغانستان او سیمه باندې مثبت او منفي پایلې لرلی شي. په مثبت اړخ کې، دا روښانه ده چې نږدې اړیکې درلودل د دواړو هېوادونو لپاره ګټور کیدی شي. اسلامي امارت کولی شي د ریاض له وړتیاوو څخه د خپلو مختلفو اهدافو د ترلاسه کولو لپاره کار واخلي، په ځانګړې توګه د پورته ذکر شویو مسلو په شرایطو کې. له بلې خوا، د اسلامي امارت سره نږدې تعامل د ریاض لپاره ښه دی. په ځانګړې توګه هغه مسایلو کې چې پورته یې یادونه وشوه، ریاض کولی شي خپل ځینې سیاسي او اقتصادي اهداف له کابل سره په نږدې کېدو سره ترلاسه کړي، خو دا د قضیې یوازې یو اړخ دی؛ د قضیې بل اړخ د افغانستان لپاره د اسلامي امارت سره د ریاض نږدې اړیکو منفي پایلې دي. تر ټولو مهمه منفي پایله د افغانستان په خاوره کې د سعودي عربستان د ځینو سیالو هېوادونو ترمنځ د سیالۍ د شدت امکان دی. ریاض، چې د ایران، قطر او تر یوې اندازې پورې د متحده عربي اماراتو او حتی ترکیې په څېر هېوادونو سره په سیالۍ کې دی، ممکن وکولی شي د افغانستان په خاوره کې یو څه پرمختګ وکړي. همدارنګه د دې خلاف یې هم رېښتیا کیدای شي. د اسلامي امارت سره د ریاض نږدې والی کولی شي د سعودي عربستان سیال هېوادونه، په ځانګړې توګه ایران، راپاروي، هغه څه چې په تېرو وختونو کې په کلکه پېښ شوي او د افغانستان په وضعیت یې منفي اغیزې کړې دي. په دې برخه کې، اسلامي امارت باید محتاط وي چې ډاډ ترلاسه کړي چې افغانستان یو ځل بیا د نورو هېوادونو د سیالۍ لپاره د لویو په ډګر بدل نشي، خو اسلامي امارت په تیرو درې نیمو کلونو کې توانیدلی چې په خپل بهرني سیاست کې توازن وساتي.

پایله

سعودي عربستان چې يو وخت د اسلامي امارت يو پياوړی ملاتړی و، د هغو بدلونونو په رڼا کې چې په نړيواله کچه او سيمه ييزه کچه د افغانستان په اړه راڅرگند شول، له اسلامي امارت سره خپلې اړيکې پرې کړې. هغه هېواد، د هغو نړيوالو حالاتو په ځواب کې چې يو وخت د اسلامي امارت پر ضد وو، هڅه وکړه چې په افغانستان کې د اسلامي امارت مبارزه د يو غير اسلامي عمل په توگه وښيي. د اسلامي امارت له بيا تاسيس وروسته، سعودي عربستان ونه توانيد چې په خپل بهرني سياست کې مناسب مقام ترلاسه کړي، خو په افغانستان کې د اسلامي امارت د واکمنۍ د زياتيدونکي پياوړتيا په پام کې نيولو سره، هغه هېواد دې پايلې ته ورسيد چې بايد د اسلامي امارت په اړه خپل نظر بدل کړي او خپلې اړيکې له سره پيل کړي. که څه هم سعودي عربستان د خپلو سياسي، اقتصادي او امنيتي گټو د خوندي کولو په لټه کې دی، خو دا د اسلامي امارت لپاره هم يو ښه فرصت دی چې له سعودي عربستان سره د نږدې اړيکو په جوړولو سره له دې څخه مثبتې گټې پورته کړي، ځکه چې دا هېواد سياسي، اقتصادي او نړيوال حيثيت لري. په پای کې، د رياض ليوالتيا ته په پام سره چې د اسلامي امارت سره ښې اړيکې لري، کوم چې د هغه هېواد په چلند کې په څرگنده توگه ليدل کېږي، اسلامي امارت بايد هڅه وکړي چې له دې څخه اعظمي گټه پورته کړي. که څه هم د اسلامي امارت غبرگونونه او اقدامات په شرايطو کې مناسب دي، خو له داسې فرصت څخه بايد په بشپړ ډول گټه پورته شي. البته، دا مهمه ده چې په ياد ولرئ چې اسلامي امارت بايد هېوادونو ته، په ځانگړې توگه سعودي عربستان ته اجازه ورنکړي چې له افغانستان څخه د سيالۍ د ډگر په توگه گټه واخلي.

وړاندیزونه

د دې مقالې موضوعاتو ته په پام سره، وړاندیز کېږي چې:

۱. اسلامي امارت بايد له سعودي عربستان سره د اړيکو په برخه کې له رامنځته شوې فضا څخه د سياسي او اقتصادي اړيکو د پراختيا لپاره ښه گټه پورته کړي؛
۲. دا اړينه ده چې په سعودي عربستان کې د ميشتو افغان کډوالو او کارگرانو وضعیت ته ډيره پاملرنه وشي او سعودي عربستان ته د افغان کارگرانو په قانوني توگه د ليرلو په اړه موافقې وشي.
۳. اسلامي امارت کولی شي د اسلامي کنفرانس په سازمان کې د سعودي عربستان له لور مقام څخه په استفادې سره د اسلامي هيوادونو ترمنځ د دې سازمان له لارې مشروعيت ترلاسه کړي؛
۴. اسلامي امارت سعودي عربستان ته په نږدې کېدو سره کولی شي له هغه هيواد څخه د لويديځو هيوادونو، په ځانگړې توگه د متحده ايالاتو د نظرونو او دريځونو د بدلولو لپاره د منځگړيتوب لپاره کار واخلي.
۵. اسلامي امارت بايد د سعودي عربستان او د هغه د سيالانو ترمنځ په منفي سيمه ييزو لوبو کې د وسيلې په توگه د کارولو په اړه خورا محتاط وي.

